

1751 – 1828 – 1910

изложба

СУБОТИЧКЕ ГРАДСКЕ КУЋЕ

izložba

SUBOTIČKE GRADSKKE KUĆE

SZABADKAI VÁROSHÁZÁK

kiállítás

Суботица - Subotica - Szabadka
2010.

Автори изложбе и каталога: Зоран Вукелић, Стеван Мачковић,
Золна Матијевић, Др Золтан Месарош,
Татјана Сегединчев.

Издавач: Историјски архив Суботица

Графичка обрада и тех. припрема: Жолт Хеже

Коректор: Рудолф Герхардт

Тираж: 1000 ком.

Autori izložbe i kataloga: Zoran Vukelić, Stevan Mačković,
Zolna Matijević, Dr Zoltan Mesaroš,
Tatjana Segedinčev

Izdavač: Historijski arhiv Subotica

Grafička obrada i teh. priprema: Žolt Heže

Korektor: Rudolf Gerhardt

Naklada: 1000 kom.

A kiállítás és a katalógus szerzői: Zoran Vukelić, Stevan Mačković, Zolna Matijević,
Dr. Mészáros Zoltán, Tatjana Segedinčev

Kiadó: Szabadkai Történelmi Levéltár

Grafikai és technikai előkészítés és
munkálatok: Hézsó Zsolt

Korrektor: Gerhardt Rudolf

Példányszám: 1000

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ СУБОТИЦА
HISTORIJSKI ARHIV SUBOTICA
TÖRTÉNELMI LEVÉLTÁR SZABADKA
www.suarhiv.co.rs

1751 – 1828 – 1910

изложба

СУБОТИЧКЕ ГРАДСКЕ КУЋЕ

izložba

SUBOTIČKE GRADSKE KUĆE

SZABADKAI VÁROSHÁZÁK

kiállítás

Суботица - Subotica - Szabadka
2010.

NO S
MARIA
THERESIA
DEI GRATIA
REGINA

JUSTITIA & CLEMENTIA

УВОД

Протекло је сто година од када је подигнута садашња Градска кућа, мада је њено свечано отварање уследило читаве две године касније – 1912, пошто је толико времена још требало за унутрашње радове на украшавању и дотеривању. Сматрали смо да један век њеног постојања завређује да буде обележен изложбом састављеном претежно од архивске грађе, која би истовремено подсетила и на претходне две Градске куће, прву саграђену 1751. и другу из 1828. године.

Неки догађаји из прошлости остављају дубоке трагове који затим усмеравају и воде токове збивања у потоњим годинама и вековима, постајући историјским каменима темељцима. Један од таквих је без сумње био и онај из 1743. године, када је Суботица изашла из оквира војне управе, стичући цивилни статус слободне камералне варошице па тиме и кренула путем убрзаног раста и развоја. Управо у томе процесу лежи и семе, корен потребе за настајањем прве Градске куће где би била смештена управа и администрација града. И сам одабир локације те подизање те прве – скромне и малене Градске куће, исто тако је дефинисало и одредило урбанистички епицентар Суботице, где су једна за другом ницале, друга – барокна и мало већа, те затим садашња – и данас монументална зграда Градске куће.

Литература о садашњој градској кући доста је богата. Она је обрађивана са архитектонског, уметничког, историјског аспекта. Огромна већина извора на којима је настала чува се у нашем Архиву. Управо због тога, циљ нам је да овом изложбом прикажемо барем део докумената који сведоче о пројектовању, изградњи и животу градских кућа. Торањ данашње Градске куће је давно већ постао симболом нашега града.

Изложба са сличном тематиком била је постављена од стране Историјског архива и пре 34 године. Тада се састојала од оригиналних докумената и фотографија, пратио ју је каталог.

Саме изложбе су за Архиве увек на неки начин двосекли мач. Оне су прилика да шири јавност стекне непосредни увид у богаство писане баштине која се чува у њима. Истовремено, извадити ту – махом највреднију грађу из депоа, припремити је и приредити за излагање, увек је повезано са ризицима њеног техничког оштећивања или уништавања. Управо због тога, овом приликом у постављању изложбе одлучили смо се да само њен мањи део буде састављен од оригинала а већи део да чине дигиталне копије настале скенирањем одабране грађе. Тиме смо је заштитили, а сматрамо да нисмо ни умањили њену визуалну, илустративну и документарну вредност.

Надамо се да ће и посетиоци изложбе делити такво мишљење.

У Суботици, 10. август. 2010.

директор Историјског архива Суботица,
Стеван Мачковић

UVOD

Proteklo je sto godina od kada je podignuta sadašnja Gradska kuća, premda je njeno svečano otvorenje uslijedilo dvije godine kasnije – 1912. budući da je toliko vremena još bilo potrebno za unutarnje radove, ukrašavanje i dotjerivanje. Mišljenja smo kako stoljeće njezina postojanja treba biti obilježeno – izložbom, koja bi istodobno podsjetila i na dvije prethodne gradske kuće, prvu sagrađenu 1751. i drugu iz 1828. godine.

Ima događaja iz prošlosti koji ostavljaju duboke tragove, određujući, pače usmjeravajući, mnoga zbivanja tijekom kasnijih razdoblja, pa i stoljeća. Jedna od tih prekretnih točaka, je nedvojbeno, ona iz 1743. godine, kada Subotica izlazi iz okvira vojne uprave, stječući civilni status, status slobodne komorske varoši, pošavši putem ubrzanog rasta i razvoja. Upravo je iz toga procesa izniknula potrebe za gradnjom prve Gradske kuće gdje bi se smjestili gradsko čelništvo, uprava i administracija.

Odabir, a kasnije i podizanje te prve, skromne, moglo bi se reći i malene Gradske kuće, odredilo je zapravo urbanističko središte Subotice, gdje će kasnije izniknuti, ona druga, malo veća, barokna, a zatim i današnja, po svemu monumentalna zgrada Gradske kuće.

Literatura o nastanku postojeće Gradske kući, uistinu je bogata. Njome je obrađena s povijesnog, arhitektonskog i umjetničkog aspekta, a pretežiti dio izvora o njezinu nastanku čuva se u našem Arhivu. Upravo iz tih razloga, opredijelili smo se, ovom izložbom prikazati barem dio tih dokumenata koji svjedoče o projektiranju, izgradnji i trajanju subotičkih Gradskih kuća, napose put što je vodio prema tornju današnje Gradske kuće – a on od vremena nastanka, u svijesti ljudi, traje i kao simbol našega grada.

Prije 34 godine Historijski arhiv je priredio izložbu slične tematike, kada su prikazani mnogi originalni dokumenti i fotografije, što je bilo praćeno katalogom. Glede toga, dužan sam podsjetiti, kako je priređivanje ovakvih izložbi, zapravo, dvosjekli mač. Kolikogod nam je do njih stalo, jer su prigoda da i šira javnost stekne uvid u dio bogatstva pisane baštine koju čuvamo – istodobno, svako posezanje za možda najvrjednijim gradivom iz depoa, njegovo pripremanje i prilagodba uvjetima javnog izlaganja i izložbi, uvijek je skopčana s rizicima njegova oštećivanja. Upravo iz tih razloga odlučili smo se za digitalni preslik što je nastao skeniranjem odabranog gradiva. Time smo ga zaštitili, a vjerujemo kako nismo umanjili njegovu vizualnu, ilustrativnu i dokumentarnu vrijednost.

Nadamo se da će i posjetitelji izložbe podijeliti sa nama ovo stajalište.
Subotica, 10. kolovoza 2010.

Stevan Mačković, ravnatelj
Historijskog arhiva Subotica

BEVEZETŐ

Száz éve épült fel a ma is álló Városháza, noha az ünnepélyes megnyitóig, 1912-ig, teljes két év telt el, ugyanis eddig tartottak a belső munkálatok és a díszítések kidolgozása. Úgy véltük, e kiállítással méltóképpen megemlékezünk évszázados fennállásáról. Kiállításunk egyben az előző két Városházának is emléket állít: az elsőnek, amelyet 1751-ben, és a másodiknak, amelyet 1828-ban építettek.

A múlt egyes történései igen mély nyomokat hagynak maguk után, amelyek aztán irányt adnak a további történéseknek, az őket követő években és évszázadokban. Kétségtelenül ilyen esemény volt, amikor Szabadka 1743-ban mezővárosi rangot nyert el, és elhagyta a katonai közigazgatást, majd elindult a gyors fejlődés útján. Ebből következett, és ez az oka az első Városháza felépítésének, amelyben a város igazgatása és ügyvitele kapott helyet. Az első Városháza helyének kiválasztása és felépítése Szabadka építészeti epicentrumát is meghatározta, ahol egymás után nőtt ki a második, valamivel nagyobb, barokk stílusú, majd utána a mai, monumentális Városháza.

A ma álló Városházáról viszonylag gazdag a szakirodalom. Vizsgálták már építészeti, művészettörténeti és történelmi szempontból. A felhasznált források óriási többségét Levéltárunkban őrizzük. Éppen ezért, ezzel a kiállítással az volt a célunk, hogy tervezéséről, építéséről és a működéséről tanúskodó iratok legalább egy részét bemutassuk. A Városháza tornya már rég a városunk jelképe lett.

Hasonló kiállítást már rendezett a Levéltár 34 éve. Akkoriban eredeti dokumentumokat és fényképeket állítottak ki, és katalógust is készítettek.

Egy kiállítás megszervezése azonban kétélű kard a levéltári iratok szempontjából. Egyrészt lehetőség, hogy a tágabb közönség meglássa, milyen gazdag iratanyagot őriznek a levéltárak. Ugyanakkor a levéltári raktárak legértékesebb darabjainak kivétele, előkészítése és kiállítása magában hordozza a sérülés és megsemmisülés veszélyét. Éppen ezért, ez alkalommal úgy döntöttünk, hogy kiállításunknak csak egy kisebb része álljon eredeti darabokból, a kiállított anyag zömét pedig a válogatott iratok szkennelésével készült digitális képek alkotják. Ily módon úgy őriztük meg őket, hogy közben nem csökkent vizuális és dokumentációs értékük.

Reméljük, hogy látogatóink egyetértenek velünk.

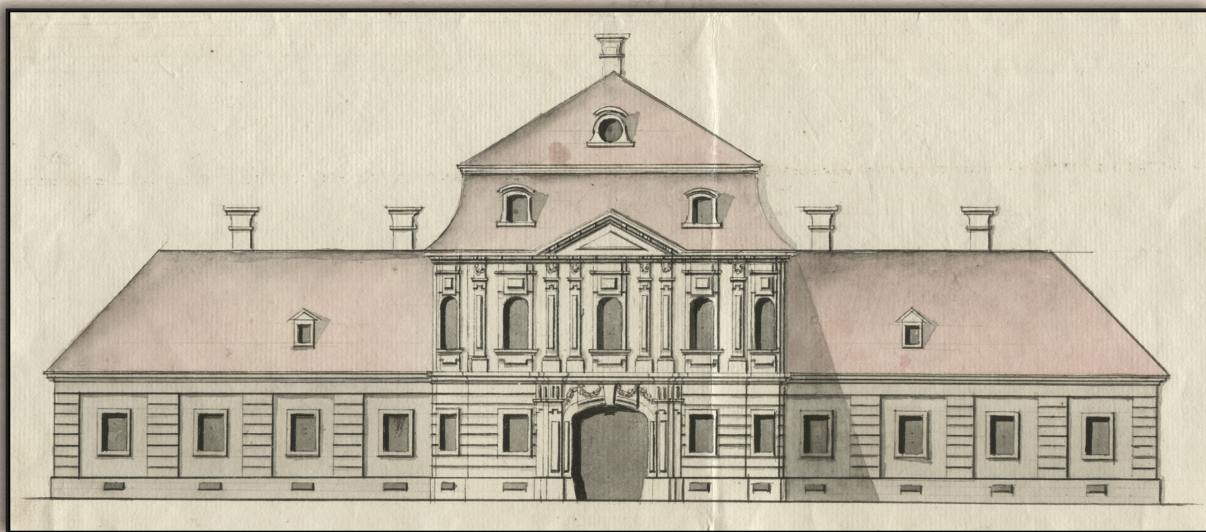
Szabadka, 2010. 08. 10.

A Történelmi Levéltár Igazgatója,
Stevan Mačković

О ГРАДСКИМ КУЋАМА

Старе градске куће својом улогом и изгледом обележавале су историјске епохе те представљају предмет истраживања за локалну историју сваког града. Служиле су као седишта градске власти и администрације (градоначелника, градског већа и његових канцеларија). Зграде са таквом наменом заузиле су централни положај у граду, у духу времена биле су модерне, импресивне, доминантне. Као доказ економског просперитета, стари градови посебну су пажњу посвећивали градњи градских кућа које, неретко, представљају изузетна дела са аспекта архитектуре и историје уметности. Као утеловљење власти, биле су вековима отуђене од становништва, које их је редовно доживљавало са страхопоштовањем.

Историја суботичких градских кућа почиње средином XVIII века када Привилегијом коморске вароши, 1743. године, Суботица стиче муниципалну самосталност и добија грађанску самоуправу. У недостатку одговарајуће зграде, према истраживањима суботичког историографа Иштвана Ивањија (Iványi István) састанци Градског већа одржавани су у кућама сенатора, а малобројна градска администрација налазила се у кући Иштвана Андорта (Ándort István). Такво стање остало је све до 1751. године, када је саграђена прва Градска кућа на главном тргу Суботице, отприлике на истом месту на којем су касније подигнуте и друга и садашња. Главна зграда саграђена је од цигала и черпића, а имала је свега четири просторије: већницу, општу канцеларију, канцеларију порезника и архиву. Нови затвор и у дворишту кухиња, остава, амбар и две штале дограђени су 1754. године.

изложак бр. 3 - изложак бр. 3 - 3. квалитаси тарту

После проглашења Суботице слободним краљевским градом, 1779. године, Градска кућа постаје тесна за све већу администрацију па је 1781/82. године знатније проширена и при том јој је промењен и изглед. Постојећем објекту додат је спрат, а фасада је украшена раним барокним елементима. Слику те, модернизоване Градске куће, заједно са детаљном панорамом Суботице с почетка XIX века, можемо видети на цеховском писму суботичких тесара, које је настало између 1815. и 1817. године. Панорама града је угравирана у бакрорез и утиснута је на поменуто цеховско писмо.

Порастом економске моћи владајуће класе у Суботици све је очигледнија тенденција за изградњом богатијих и раскошнијих грађевина. Градови се развијају таквом брзином да је већ 1828. године Суботица са 34.358 душа заузела високо, пето место по броју становника у земљи. Складно томе, уследио је и раст запослених у политичкој власти и администрацији. Све то, довело је до потребе да се изгради зграда по новом укусу, прилагођена нараслим потребама града. Већ 1820. године, Комисија састављена од: градоначелника, три сенатора, председника Заклете општине и градског грађевинског инспектора одговорног за изглед унутрашњости града, предложила је изградњу нове градске куће.

Тек, неколико година после иницијативе срушена је постојећа и на истом месту, али на већој површини саграђена нова, друга по реду градска кућа у Суботици, 1826-1828. године. Подигнута је спратна, барокна зграда са торњем којег су красили звоно и сат. У торњу је била смештена и ватрогасна осматрачница. Интересантно је овде опет цитирати Иштвана Ивањија, који у својој монографији поводом откривања Градске куће, 1828. године, између осталог, пише: „А, 12. фебруара, поводом прославе рођендана краља Фрање, свечано је постављен и благословљен камен темељац - или боље речено завршни камен - за нову Градску кућу, уз уобичајену церемонију, мису, музику, илуминацију, транспаренте који се односе на Фрању, топовску паљбу, пригодне говоре итд.. Зграду и завршни камен благословио је жупник Антун Шарчевић. Завршни камен постављен је на северозападном углу зграде, на месту садашњег Архива, а испод њега су похрањене, према обичају, новчанице које су тада биле у моди и списак тадашњих државних достојанственика и градских службеника.“

У време капиталистичког развоја, међутим, и ова грађевина постаје превазиђена. Године 1892. Ивањи пише: „...на главном тргу града најпознатија зграда је Градска кућа.... Сама по себи зграда је доста згодна и складна, али је сада већ помало ниска и са торња се једва пружа поглед на суседне улице, где већ има виших кућа....неке канцеларије је требало сместити у приватне куће.....“

Почетком века су, између осталог, и овако говорили о градској кући: „Нико није жалио добру стару хрпу камења када се радило о њеној обнови или поновној градњи. То значи да зграда није била поштеђена ни као старина ни као

споменик културе, уколико јој је недостајало грађевинске и орнаменталне лепоте, а естетски аспекти очигледно су говорили више против ње него у њену корист.“ (Градска кућа – Суботица, Свечаност отварања 1912. године, Приредио и издао Хенрик Браун, Велики Варадин (Румунија) 1912. године - Városháza-Szabadka 1912-felavatásának ünnepe. Szerkesztette és kiadja Braun Henrik, Nagyvárad 1912.)

Изградња нове или треће градске куће почела је 1908. године. Преговори о новој градској кући почели су 1906. године и у њима је главну улогу имао Карољ Биро, градоначелник Суботице. Суботичани су навикли на стару градску кућу, која је изграђена 1827. године и нису се радовали њеном рушењу. Тадашње новине пратиле су догађаје и биле су веома критичне. Због изградње нове градске куће срушено је и неколико зграда поред старе Градске куће.

Суботичани су и у време изградње били критични. У почетку су видели само високе зидове, а пошто се мали торњеви још нису назирали, учинило им се да је она сувише велика и незграпна. Наиме, нова зграда је 105,08 метара дугачка и 55,56 метара широка и заузима територију од 5.838 квадратних метара. Градска кућа је са свим својим деловима изграђена 1910. године, али је у потпуној функцији тек од 1912. године, јер је тада завршено украшавање ентеријера. На унутрашњим зидовима је мноштво орнаментичких украса, са сликама делатности локалног становништва и украсима симболичног карактера.

Пројектанти градске куће су Марцел Комор и Деже Јакаб. Њихов пројекат је изабран између 10 других, колико их је стигло на конкурс. Обојица су били искусни пројектанти, а у Суботици су били познати и по синагоги грађеној за неолошку јеврејску заједницу. У Градском већу многи су мислили да би нова градска куће требало да буде у необарокном стилу, као гест поштоавања према Марији Терезији (која је граду доделила привилегије, 1779. године). Ипак, одлука је била да она буде пројектована у стилу мађарске сецесије. Родоначелник овог стила је био Еден Лехнер, чији су пратиоци били и Јакаб и Комор. Сецесија мађарског типа умногоме се разликовала од западне варијанте, јер је она интегрисала елементе народног грађевинарства. Стилизоване лале и изрезбарени елементи у дрвету подсећају на народне руко творевине. Али, грађевина је имала и карактер модерних здања, што се огледало на пример у виртуозно израђеном украсном улазу од гвожђа и у керамичким рељефима и киповима печујске фабрике Жолнаи.

Најкарактеристичнији део Градске куће, торањ висок 76 метара, налик је торњу Управне палате у Тиргу Мурешу (Румунија), коју су пројектовали исти аутори. Високи торањ временом је постао заштитни знак града и налази се на најразноврснијим издањима која говоре о Суботици. Торањ је пројектован тако да је видљив из сваког дела града.

Простори у Градској кући и око ње представљају поприште бројних друштвено-политичких догађаја. Испред њених фасада Суботичани: славе завршетак Другог светског рата, дочекују Јосипа Броза Тита и друге угледне госте нашег града, поручују "историјско не" челницима Коминтерне и Стаљину; у њеним салама посматрају представе, концерте, организују стручне семинаре, спортске и културно-образовне манифестације. Простори на трговима који додирују градску кућу незаобилазан су детаљ живота наших суграђана.

Значајан датум у животу најпознатије суботичке грађевине, која је смештна на адреси Трг слободе 1, је 15. октобар 1966. године, када је суботичка Градска кућа проглашена СПОМЕНИКОМ КУЛТУРЕ, актом Покрајинског завода за заштиту споменика културе, са седиштем у Новом Саду.

Простори Градске куће извесно време били су познати и као Дом културе. У то време администарација је своју делатност обављала у Новој градској кући. Међутим, недостатак новца, репрезентативност објекта и централно место у граду "вратили" су градску управу под сводове грађевине која је симбол града на северу Бачке.

О GRADSKIM KUĆAMA

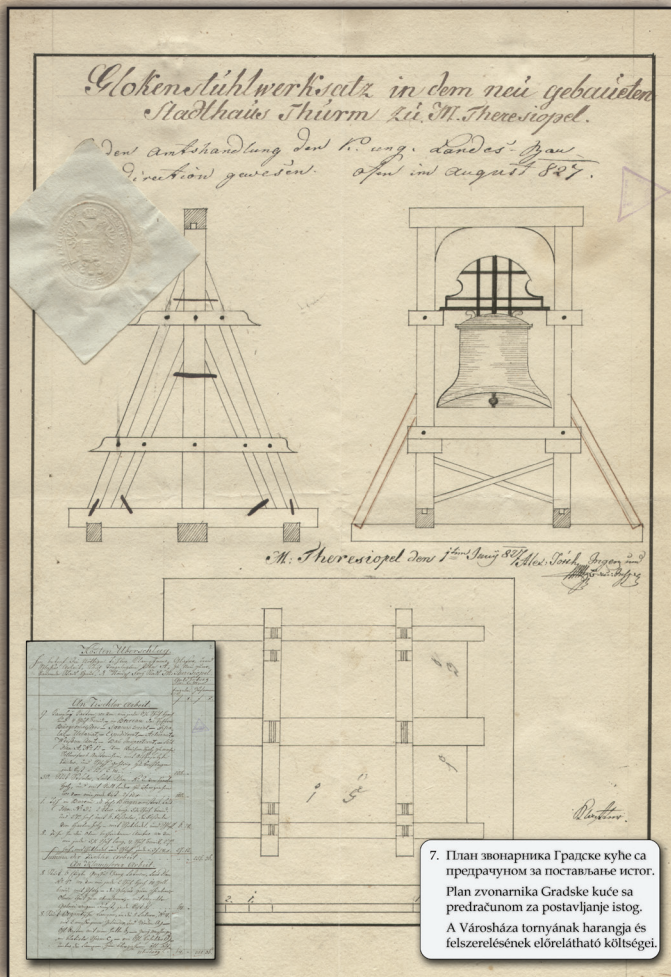
Stare gradske kuće su svojom ulogom i izgledom obilježavale historijske epohe te predstavljaju predmet istraživanja za lokalnu povijest svakog grada. Služile su kao sjedište gradske vlasti i administracije (gradonačelnika, gradskog vijeća i ureda). Zgrade s takvom namjenom, u pravilu, zauzimaju središnji položaj u gradu, gradnjom odajući duh svoga vremena, bile su impresivne i dominantne. Kao dokaz gospodarskog prosperiteta, stari gradovi posebnu su pažnju poklanjali gradnji gradskih kuća koje nerijetko predstavljaju izuzetna djela sa aspekta arhitekture i povijesti umjetnosti. Kao utjelovljenje vlasti bile su stoljećima otuđene od stanovništva koje ih je redovito doživljavalo sa strahopoštovanjem.

Kronologija subotičkih gradskih kuća započinje sredinom XVIII. stoljeća kada Subotica privilegijom komorske varoši 1743. godine stječe municipalnu samostalnost i dobiva građansku samoupravu. U nedostatku odgovarajuće zgrade, prema istraživanjima subotičkog povjesničara Istvána Iványija, sastanci Gradskog vijeća održavani su u domovima senatora, a malobrojna gradska administracija nalazila se u kući Istvána Ándorta. Ovakvo stanje se zadržalo sve do 1751. godine kada je sagrađena prva Gradska kuća na glavnom trgu Subotice, približno na istom mjestu na kome su kasnije podignute druga, a i sadašnja građevina. Glavna zgrada sagrađena je od cigala i čerpića, a imala je svega četiri prostorije: vijećnicu, opći i ured poreznika, te arhivu. Novi zatvor je dograđen 1754. godine i u dvorištu kuhinja, ostava, hambar i dvije štale.

Nakon proglašenja Subotice slobodnim kraljevskim gradom 1779. godine Gradska kuća postaje nepodesna za sve veću administraciju pa je 1781/82. godine znatnije proširena, promijenivši i izgled. Postojećem objektu dodat je kat, a fasada je ukrašena stanovitim baroknim elementima. Sliku te modernizirane Gradske kuće i panoramu Subotice s početka XIX. stoljeća možemo vidjeti na cehovskom pismu subotičkih tesara koje je nastalo između 1815.–1817. godine. Panorama grada je ugravirana u bakrorez i utisnuta na spomenuto cehovsko pismo.

Porastom gospodarske moći vladajuće klase i u Subotici je uočljiva težnja za izgradnjom bogatijih, raskošnijih građevina. Prema podacima iz 1828. godine, sa 34.358 stanovnika Subotica zauzima peto mjesto u zemlji, među vodećim gradovima koji se ubrzano razvijaju. Sukladno tomu, uslijedio je i rast političke vlasti, pa i administracije.

Sve ovo vodi prema potrebi izgradnje takve zgrade koja će biti prilagođena naraslim potrebama grada, ali i novom shvaćanju ukusa i duha vremena.

7. План звонарника Градске куће са прерачуном за постављање истог.
Plan zvonarnika Gradske kuće sa preračunom za postavljanje istog.
A Városháza tornyának harangja és felszerelésének előrelátható költségei.

изложак бр. 7 - изложак бр. 7 - 7. kiállítás tárgya

O tome svjedoči prijedlog iz 1820. godine, kojega je izradila Komisija sastavljena od gradonačelnika, tri senatora, predsjednika Zaklete općine i gradskog građevinskog inspektora odgovornog za izgled unutrašnjosti grada, glede izgradnje nove gradske kuće.

Tako je, nakon inicijative gradskih čelnika, srušena postojeća i na istom mjestu, ali na većoj površini, sagrađena nova, druga po redu Gradska kuća u Subotici, 1826.–1828. godine. Podignuta je također katna, barokna zgrada sa tornjem kojeg su krasili zvono i sat. U tornju je bila smještena i vatrogasna osmatračnica. Zanimljivo je ovdje opet citirati Istvána Iványija koji u svojoj monografiji povodom otkrivanja Gradske kuće 1828. godine, između ostalog, piše: «A, 12. veljače, povodom proslave rođendana kralja Franje, svečano je postavljen i blagoslovljen kamen temeljac – ili bolje rečeno završni kamen – za novu

„NEVEN“ 1908.

da se ovima kaznjen tamnicom svaki onaj, koji bi drugoga nagovarao na pijanstvo. Momčicima ispod osamajeste godine biti će zabranjeno zalaziti u krčme. **ovakov** bi se zakon mogao i kod nas ureti.

postao — **Gradska kuća.** Na davnome tigu vidimo od stamo! prije nekoliko dani velik i bučan rad. Ruši se stara svaka svaka gradska kuća, koja je prije 80 godina szxidana i od čitljeje već premala, te je odlučeno, da se podigne msto ove veća i modernije uređena palača. Zato su sad svi uredi mora primršteni u novi lokal građanske škole a stari gradski dom se je počeo rušiti, da se posli, toga na istom mstu otpočme zidanje novog.

13. Акварел Ш. Лама, слика Х. Ацела и новински чланак о рушењу Гр. куће.
 Акварел Ш. Лама, слика Х. Ацела и новински чланак о рушењу Гр. куће.
 Lám S. akverellje, Aczél H. festménye és újságcikk a Városháza lebontásáról.

изложба бр. 13 - изложба бр. 13 - 13. kiállításí tárgy

gradsku kuću, uz uobičajenu ceremoniju, misu, muziku, iluminaciju, transparente koji se odnose na Franju, topovsku paljbu, prigodne govore itd. Zgradu i završni kamen blagoslovio je župnik Antun Šarčević. Završni kamen postavljen je na sjeverozapadnom uglu zgrade, na mjestu sadašnjeg Arhiva, a ispod njega su pohranjene, prema običaju, novčanice koje sutadabile u modi i spisak tadašnjih državnih dostojanstvenika i gradskih službenika.»

U vrijeme kapitalističkog razvoja i ova građevina postaje neprikladna. Godine 1892. Iványi piše: «...na glavnom trgu grada najpoznatija zgrada je Gradska kuća... Sama po sebi zgrada je dosta zgodna i skladna, ali je sada već pomalo niska i sa tornja se jedva pruža pogled na susjedne ulice, gdje već ima viših kuća...neke urede je trebalo smjestiti u privatne kuće...»

Početkom stoljeće su, između ostalog, i ovako govorili o Gradskoj kući: «Niko nije žalio dobru staru hrpu kamenja kada se radilo o njenoj obnovi ili ponovnoj gradnji. To znači da zgrada nije bila pošteđena ni kao starina ni kao spomenik kulture, ukoliko joj je nedostajalo estetski aspekti očigledno su govorili (Városháza-Szabadka 1912-felavatásának Braun Henrik, Nagyvárad 1912.)

Izgradnja nove, ili treće, gradske kuće počela je 1908. godine. Pregovori o novoj gradskoj kući su počeli 1906. godine i u njima je glavnu ulogu imao Károly Biró, gradonačelnik Subotice. Većina se Subotičana navikla na gradsku kuću, podignutu 1827. godine i nisu bili među pristašama njezina rušenja. Tadašnji tisak, prateći ove događaje, bio je veoma kritičan, pogotovu što je u pripremi za izgradnju nove Gradske kuće srušeno i nekoliko zgrada u okolici.

Tijekom izgradnje Subotičani su mahom bili veoma kritički nastrojeni. Isprve su mogli vidjeti samo visoke zidove, a budući da se manji tornjevi još nisu ni nazirali, zgrada

se doimala i suviše velikom i nezgrapnom. Naime, nova zgrada je dugačka 105,08 i široka 55,56 metara, a zauzima prostor od 5.838 četvornih metara. Gradska kuća je sa svim njenim dijelovima izgrađena 1910. godine, ali je u potpunoj funkciji tek od 1912. godine, jer je tada završeno njezino ukrašavanje. Na unutrašnjim zidovima je nebrojeno ornamenata, ukrasa sa slikama djelatnosti lokalnog stanovništva i ukrasa simboličnog karaktera.

Projektanti gradske kuće su Marcel Komor i Dezső Jakab. Njihov projekt je izabran između 10 predloženih, koliko ih je stiglo na natječaj. Obojica su biliiskusni projektanti, u Subotici već poznati po prekrasnoj sinagogi nastaloj prema narudžbi ovdašnje židovske zajednice. U gradskom vijeću mnogi su mislili da bi nova gradska kuće trebala biti u neobaroknom stilu, među ostalim i kao gesta štovanja Marije Terezije (koja je gradu dodijelila privilegije, 1779. godine). Na kraju je, ipak, odlučeno da se projektira i gradi u stilu mađarske secesije. Rodonačelnik ovog stila je bio Ödön Lechner čiji su pratioci bili i Jakab i Komor. Secesija mađarskog tipa u mnogome se razlikovala od zapadne varijante, jer je ona integrirala elemente narodnog građevinarstva, dok stilizirani tulipani i u drvetu rezbareni elementi podsjećaju na narodne rukotvorine. Ipak, zadobila je karakter modernih građevina, primjerice i zbog virtuozno izrađenih ukrasnih ulaza od željeza i keramičkih reljefa i kipova iz pečuške tvornice Zsolnayi.

Najmarkantniji dio gradske kuće, toranj visok 76 metara, nalik je tornju Upravne palače u Tirgu Murešu (Rumunjska), koju su projektirali isti autori. Visoki toranj vremenom je postao zaštitni znak grada i nalazi se na mnogim tiskovinama koja govore o Subotici. Toranj je projektiran tako da je vidljiv iz svakog dijela grada. Vitražna stakla na kojima su važni likovi iz povijesti Ugarske napravljena su u radionici Mikse Rótha, glasovitog budimpeštanskog vitražista. Tadašnji gradski predstavnici organizirali su izgradnju Gradske kuće u kojoj su posao dobili subotički mali gospodarstvenici.

Između 1918. i 1920. godine Subotica dospijeva u novu državu, ali tada upravljачka garnitura rukovodi gradom iz njenih prostorija Gradske kuće. Ona je ostala simbolom vlasti. Štoviše, regent Aleksandar Karađorđević odsjeo je baš u njoj 26. i 27. srpnja 1919. godine.

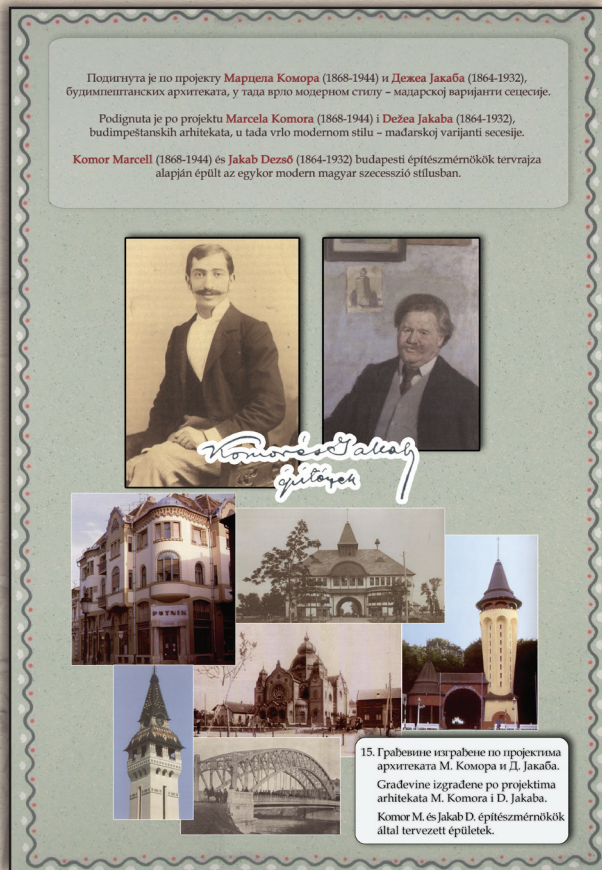
Subotička gradska kuća je u vrijeme II. svjetskog rata, također, bila sjedištem lokalne vlasti i okupatorske vlasti koje su u njenim podrumima smjestile najsuvremenija vojna radio-tehnička postrojenja, koja su ondje bila sigurna od savezničkih bombi. Po završetku rata, Gradska kuća ponovo je mjesto vlasti. U prizemlju gospodarstvenici i zanatlije otvaraju radnje i lokale, ali u njezine prostore po prvi put su smještene i ustanove kulture, među njima i Historijski arhiv Subotica, čije je sjedište ostalo tu i do današnjeg dana.

Prostori u i oko Gradske kuće predstavljaju poprište brojnih političkih, društvenih i drugih događanja. Ispred njezinih fasada Subotičani: slave završetak II. svjetskog rata, dočekuju Josipa Broza Tita, i druge ugledne goste, ondje poručuju «historijskone» Staljinu i Kominterni; u njenim dvoranama promatraju predstave, koncerte, organiziraju stručne seminare, sportske i kulturno-obrazovne skupove. Prostori na trgovima, koji dodiruju Gradsku kuću, nezaobilazan su detalj života naših sugrađana. Značajan datum u povijesti najpoznatije subotičke rađevine je 15. listopada 1966. godine, kada je subotička Gradska kuća (smještena na adresi Trg slobode 1), proglašena SPOMENIKOM KULTURE, aktom Pokrajinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture, sa sjedištem u Novom Sadu.

Prostori Gradske kuće izvjesno vrijeme bili su u funkciji Doma kulture. U to vrijeme administracija je svoju djelatnost obavljala u Novoj gradskoj kući. Međutim, nedostatak novca, reprezentativnost objekta i središnje mjesto u gradu vratili su pročelništvo i upravu pod svodove građevine koja je simbol grada na sjeveru Bačke.

A VÁROSHÁZÁKRÓL

Szerepük és külalakjuk folytán a régi városházák régi korokat idéznek, azoknak érdekes színtörténeti kutatások tárgyát is képezik. Bennük működött az egykori városi hatóság, és dolgozott a közigazgatás (a polgármester, a tanács és hivatalai). A város központjában álltak, és a maguk korszakában ezek impozáns, tiszteletet parancsoló épületek voltak. Az egykori polgárok nagy gondot fordítottak városházáik építésére, mivel általuk fejezték ki városuk gazdasági erejét. Az így létrehozott

изложак бр. 15 - изложак бр. 15 - 15. изложак бр. 15 - 15. изложак бр. 15 - 15. изложак бр. 15 - 15.

építmények nem egyszer kivételes építészeti és művészettörténeti jelentőségűek. A hatalom megtestesítőiként évszázadokig elidegenültek a lakosságtól, amely félelemmel gondolt rájuk.

A szabadkai városházák története a XVIII. század közepétől kezdődött, ekkortól lett a város „szabadalmazott kamarai mezőváros”. Az 1743-as évi oklevéllel Szabadka törvényhatósági önállóságra és önkormányzatra tett szert. Iványi István szabadkai történész kutatásai szerint megfelelő épület hiányában a Városi Tanács a tanácstagok magánházaiban ülésezett, a kis létszámú tisztviselői kar pedig Ándort István házában működött. Ez 1751-ig, az első szabadkai Városháza felépítéséig tartott. A Főtéren felépített Városháza, körülbelül ugyanott állt, ahol a későbbi két Városháza is. A téglából és részben vályogból épült főépületben csak négy szoba volt: a tanácsterem, az archívum, az iroda és az adópénztár. Ehhez az épülethez 1754-ben udvari melléképületet építettek, ebben helyezték el a fogdát, a konyhát, a kamrát és a két istállót.

A Városháza 1779 után, amikor a város elnyerte a szabad királyi városi státust, szűkösnek bizonyult az egyre terebélyesedő közigazgatás számára. Ezért 1781-82-ben az épületet kibővítették és átalakították: a földszintre emeletet építettek, a homlokzatot pedig barokk stílusú elemekkel díszítették. A korszerűsített első Városházát és a város XIX. század eleji madártávlati képét a szabadkai ácsceh bizonyosságlevelén található rézmetszeten láthatjuk, amely 1815 és 1817 között keletkezett.

A városi birtokosok gazdasági erejének növekedésével növekedett azok befolyása a helyi közigazgatásra és a közizlésre is, ez pedig új, nagyobb és impozánsabb épületek építését igényelte. A városiasodás folyamata olyannyira felgyorsult, hogy pl. Szabadka 1828-ban 34.358-as lélekszámával az ország városai között az előkelő ötödik helyet foglalta el. A politikai hatalom növekedésével jelentősen bővült a városi ügyek száma is. Felvetődött tehát egy új városház-épület építésének a gondolata, amely kielégítené a város megnövekedett ügyviteli szükségleteit. Már 1820-ban egy a polgármesterből, három tanácstagból, az Esküdtszék elnökéből és városi mérnökből álló öttagú építésügyi bizottság javaslatot tett egy új Városháza építésére.

Néhány év elteltével a javaslat értelmében lebontották az első Városházát és annak helyére, nagyobb alapterületen 1826-1828-ban felépítették az új, időrendi sorrendben a második Városházát. Ez is egyemeletes, tornyos épület volt, tornyát harang és óra díszítette, és a torony kilátójából tűzoltók kémlelték a környéket. Érdekes Iványi Istvánt idéznünk, aki az új Városháza 1828-as felavatása kapcsán többek között ekként tudósít monográfiájában: „Febr. 12-én pedig Ferenc király születésnapjára ünnepélyes alkalmával az új városház ünnepélyes alapkö – vagy inkább zárókö – letételét és beszentelését is tartották a szokott (sic!) ceremóniák, mise, zene, (sic!) illumináció, Ferencre vonatkozó (sic!) transparent, mozsárlövések, alkalmi beszédek stb. kíséretében. Sarcsevics Antal plébános szentelte meg a házat és a záró alapkövet, amelyet az (sic!) északnyugati

régiség, mint műemlék sem érdemelt kíméletet, amennyiben nélkülözött minden építészeti és ornamentális szépséget, tehát az esztétikai szempontok is inkább ellene, mint mellette szólottak.” (Városháza-Szabadka 1912-felavatásának ünnepére. Szerkesztette és kiadja Braun Henrik. Nagyvárad 1912.)

Az új, illetve harmadik, azaz a mai Városháza építésének előkészületei 1908-ban kezdődtek. A majdani épület építésével kapcsolatos tárgyalások már 1906-ban megkezdődtek, az építkezés politikai háttérében Bíró Károly polgármester állt. A szabadkaiak megszokták az 1827-től álló második Városházát, és nem örültek lebontásának. A korabeli sajtó is figyelte az eseményeket, és nagyon kritikusan vélekedett a fejleményekről. Az épülő Városháza miatt a régi Városháza melletti épületeket is lebontották.

A szabadkaiak az építkezés folyamán is kritikusak maradtak, ugyanis kezdetben csak azt látták, hogy a falak magasodnak, és a tornyok nélkül túl nagynak és túl masszívnak tűntek. Az új épület ugyanis 105,08 méter hosszú és 55,56 méter széles, azaz 5.838 négyzetméteres területet foglal el. 1910-ben már elkészült teljes valójában, és 1912-ben átvette az összes közigazgatási funkcióját. 1910 és 1912 között a belső és külső díszítések is befejeződtek. A belső felületeket számtalan ornamentikus díszítéssel, ill. a lakosság mindennapjait is ábrázoló képekkel díszítették, ezen kívül sok szimbolikus jellegű díszítést is alkalmaztak.

A Városháza tervezői Komor Marcell és Jakab Dezső voltak, tervüket 10 pályázatra beérkező pályamű közül választották ki. Mindketten tapasztalt építészek voltak, és Szabadkán már közismert művük volt a szabadkai neológ zsinagóga. A városi tanácsban sokan gondolták úgy, hogy Mária Terézia tiszteletére (akitől a város 1779-ben kiváltságlevelet kapott) neobarokk stílusban kellene felépíteni a Városházát, de végül a magyar szecesszió stílusamelllett döntöttek. Ennek a stílusnak az egyik fő- és iskolateremtő képviselője Lechner Ödön volt. Jakab és Komor is a követői lettek. A magyar szecesszió sokban különbözött a nyugat-európaiktól, ugyanis a népi építészet díszítőelemeiből sokat átvett. A stilizált tulipánok, a faragott elemek a népi építészetet idézik. Összességében azonban az épület a kor modern építészeti megoldásait nagyban alkalmazza. Ilyen pl. a virtuóz kovácsolt díszkapu, a Zsolnay kerámiás kiegészítések.

A Városháza legjellegzetesebb része a 76 méter magas torony, amely a Marosvásárhelyi Közigazgatási Palota tornyához hasonló, amit szintén az említett két építész tervezett. A magas torony fokozatosan a város jelképévé vált, és a legtöbb Szabadkát ábrázoló kiadványban szerepel. Felépítése idején azért tervezték ilyennek, hogy a városból mindenholnan látszon.

A Városháza vitrázsüvegei Magyarország történelmének fontos alakjait ábrázolják. A vitrázsokat a híres Róth Miksa műhelyében és védnöksége alatt készítették. Az akkori városatyák úgy tervezték a munkálatokat, hogy a Városháza építése a szabadkai iparosoknak is adjon munkát.

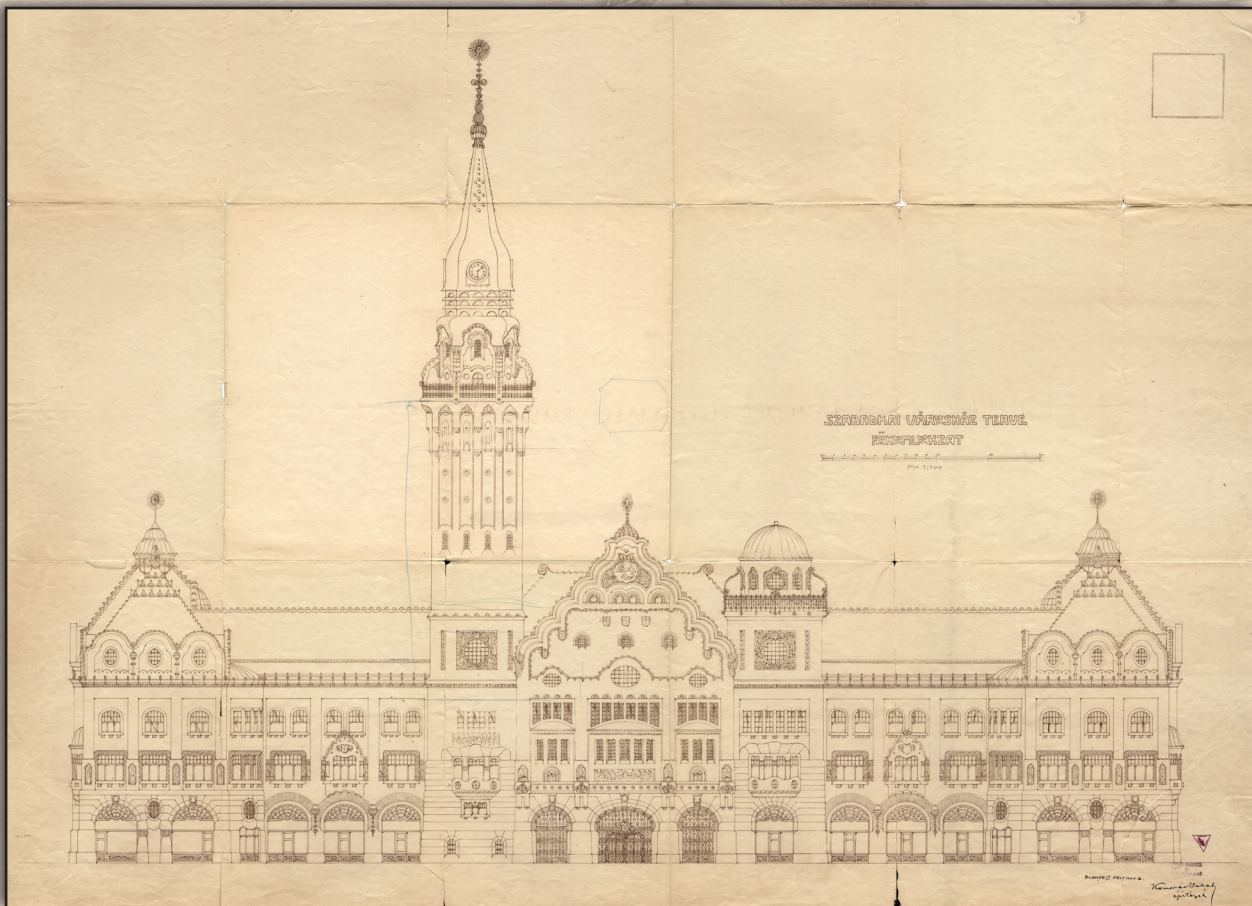
1918 és 1920 között impériumváltás zajlott le, de az új hatalom is a Városházán rendezkedett be, sőt a régens Aleksandar Karađorđević is a Városházán éjszakázott 1919. július 26-27-i látogatása idején. A két világháború között a polgármesterek a Városházából irányították a helyi politikát.

A szabadkai Városháza a második világháború idején is a helyi hatalom székhelye volt. Ekkor a megszálló hatalom az épület pincéiben tartotta a legmodernebb katonai rádió adó-vevő berendezéseit, amelyek így biztonságban voltak a szövetségesek bombáitól, a Városháza kiváló építészeti kvalitásainak köszönhetően.

A háború befejeztével a Városháza ismét a helyi hatalom központja lett, a földszinten a helyi iparosok ismét megnyitották üzleteiket és vendégfogadóikat. Az épület először adott helyet a kultúrintézményeknek, közöttük a Szabadkai Történelmi Levéltárnak, amelynek székhelye ma is itt van.

A Városháza helyiségei és környéke számos társadalmi és politikai eseménynek adtak teret. Homlokzata előtt ünnepelték a szabadkaiak a második világháború végét és fogadták Josip Broz Titót és más híres vendéget. Innen mondták ki a történelmi nemet a Kominternnek és Sztálinnak. Tanácstermeiben előadásokat, hangversenyeket tartanak, szakmai továbbképzéseket, sport-, kulturális- valamint oktató jellegű eseményeket szerveznek. A Városháza körüli terek megkerülhetetlen részei polgártársaink mindennapjainak. A Szabadság tér 1. cím alatt található, Szabadka legismertebb épületének történetében jelentős dátum 1966. október 15-e. Ekkor nyilvánította MŰEMLÉKKÉ az újvidéki székhelyű Tartományi Műemlékvédő Intézet.

A Városháza egy ideig kultúrotthonként működött. Ebben az időszakban a városi adminisztráció az Új Városházában működött. Azonban a pénzhiány, az épület reprezentációs értéke, valamint a városban elfoglalt központi helye „visszatérítette“ a városi közigazgatási hivatalokat az észak-bácskai város jelképének boltozatai alá.

изложак бр. 19 - изложак бр. 19 - kiállítás tárgya

О ПРИКАЗАНИМ ЕКСПОНАТИМА

Изложени документи чине само део архивалија које се чувају у Историјском архиву у Суботици. Генерације архивиста и архивских радника радиле су на томе да се та писана баштина минулих времена сачува до данашњих дана, обради и приближи заинтересованим корисницима.

Тако је захваљујући томе могуће пратити рад градских власти у Суботици у континуитету од 1743. године. Када је убрзо након тога Суботица 1751. године добила своју „Варошку кућу“ са четири просторије, једна од њих је била намењена за архиву. То сведочи колико пажње су тадашњи градски оци посвећивали чувању списа.

Занимљивост је да се од тада па до данашњих дана архива налазила у Градској кући, са тиме да је премештена приликом изградње друге а потоми треће зграде 1908-1912. године.

Приказани документи датирају из различитих временских епоха. Различите су провенијенције, мада су најзаступљенији они који су настали радом органа власти и органа управе у граду. За период прве Градске куће има најмање сачуваних трагова, нешто више за наредни, док сведочанства о садашњој Градској кући има у обиљу. Излошци потичу из неких од следећих фондова Архива:

- Ф:2 Градско веће Слободног краљевског града Суботице (1861-1918),
- Ф:3 Картографска збирка (1556 -),
- Ф:8 Краљевски комесар Јожеф Глудовац (1788-1790),
- Ф:47 Градско поглаварство (Сенат града Суботице) (1918-1941),
- Ф:180 Збирка фотографија (1862-),
- Ф:272 Магистрат Слободног краљевског града Суботице (1779-1849),
- Ф:275 Збирка пројеката (1844-).

Из ових архивских фондова су приказани документи у виду диплома, записника, карата, планова, рачуна о изградњи, статистичких извештаја. Документи су писани на латинском, мађарском, немачком, српском и хрватском језику. Обухваћен је временски распон од дипломе из 1743. године до изгледа грађевине у другом миленијуму. Не мање значајне су издвојене фотографије, плакати, књиге као и разгледнице које својим садржајем допуњују и чине целину о изгледу, намени и функцији Градске куће кроз векове.

Поред грађе Архива заступљени су и материјали из Градског музеја Суботица, Градске библиотеке Суботица, Међуопштинског завода за заштиту споменика и приватне збирке разгледница Љ. Вујковића Ламића.

O PRIKAZANIM IZLOŠCIMA

Prikazani dokumenti predstavljaju tek dio arhivalija što ih se čuva u Historijskom arhivu u Subotici. Naraštaji arhivista i arhivskih radnika skrbili su kako bi se ova pisana baština, svjedočanstvo minulih vremena, sačuvala do današnjih dana, obradila i približila zainteresiranim korisnicima.

Tako je zahvaljujući tome moguće pratiti rad gradskih vlasti u Subotici u kontinuitetu od 1743. godine. Kada je ubrzo nakon toga Subotica 1751. godine dobila svoju «Varošku

kuću» sa četiri prostorije, jedna od njih je bila namijenjena za arhivu. Ovo svjedoči o hvale vrijednoj svijesti ondašnjih pročelnika Subotice glede značaja i čuvanja gradskih spisa. Zanimljivost je da se od tada pa do današnjih dana arhiva nalazila u Gradskoj kući, sa time da je premješšana prilikom izgradnje druge, a potom i treće zgrade 1908-1912. godine.

Prikazani dokumenti datiraju iz različitih vremenskih epoha. Različite su provenijencije, mada su najzastupljeniji oni koji su nastali radom organa vlasti i organa uprave u gradu. Za period prve Gradske kuće ima najmanje sačuvanih tragova, nešto više za naredni, dok svjedočanstava o sadašnjoj Gradskoj kući ima u obilju. Izložci potječu iz nekih od slijedećih fondova i zbirki Arhiva:

F:2 Gradsko vijeće Slobodnog kraljevskog grada Subotice (1861-1918),

F:3 Kartografska zbirka (1556 -),

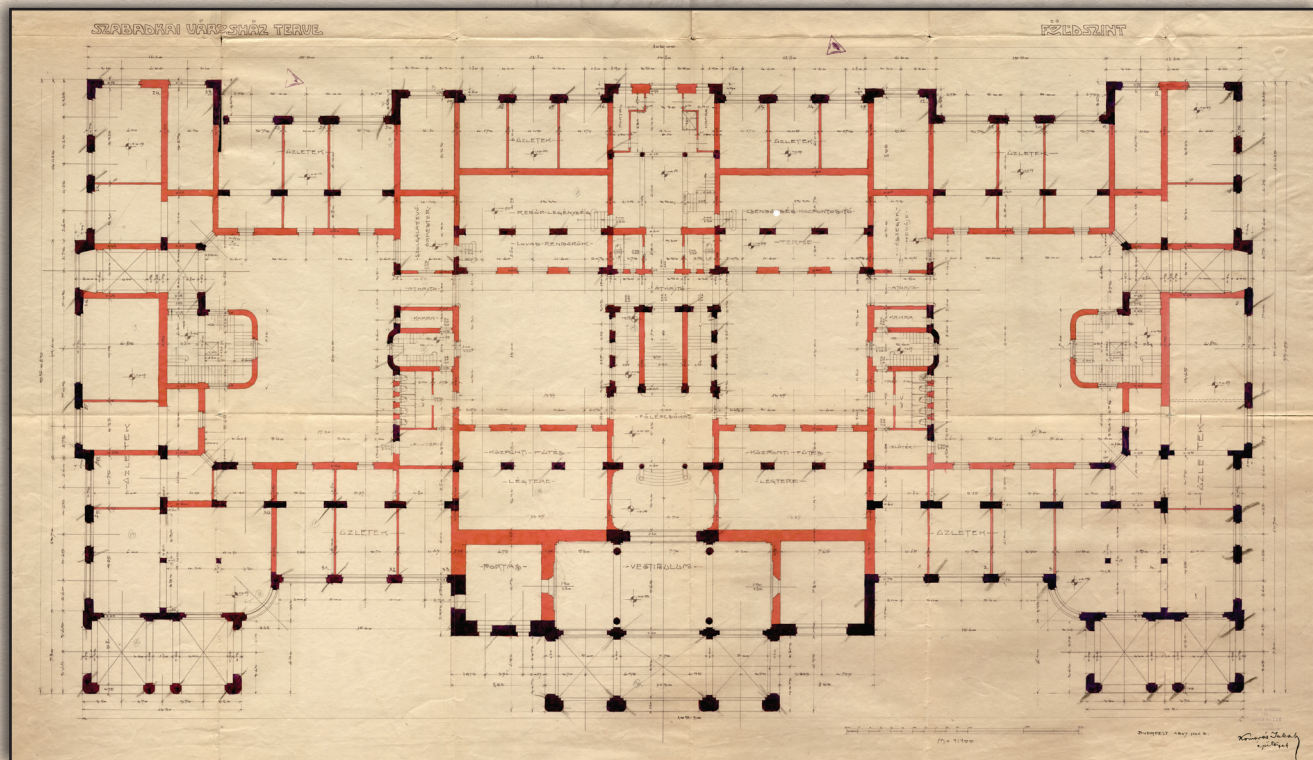
F:8 Kraljevski komesar Jožef Gludovac (1788 – 1790),

F:47 Gradsko poglavarstvo (Senat grada Subotice) (1918 –1941),

F:180 Zbirka fotografija (1862 -),

F:272 Magistrat Slobodnog kraljevskog grada Subotica (1779-1849),

F:275 Zbirka projekata (1844 -).

изложак бр. 26 - изложак бр. 26 - 26. kiállítási tárgy

Iz ovih arhivskih fondova i zbirki su prikazani dokumenti u vidu diploma, zapisnika, karata, planova, računa o izgradnji, statističkih izvještaja. Dokumenti su pisani na latinskom, mađarskom, njemačkom, srpskom i hrvatskom jeziku. Obuhvaćen je vremenski raspon od diplome iz 1743. godine do izgleda građevine u drugom mileniju. Ne manje značajne su izdvojene fotografije, plakati, knjige kao i razglednice koje svojim sadržajem dopunjuju i čine cjelinu o izgledu, namjeni i funkciji Gradske kuće kroz stoljeća.

Pored građe Arhiva zastupljeni su i materijali iz Gradskog muzeja Subotica, Gradske biblioteke Subotica, Međuopćinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i zbirke razglednica Ljudevita Vujkovića Lamića.

A KIÁLLÍTÁS TÁRGYAINAK BEMUTATÁSA

A kiállításra válogatott okmányok a Szabadkai Történelmi Levéltár iratanyagának töredékét teszik ki. Levéltárosok és levéltári asszisztensek generációi dolgoztak azon, hogy ezeket a kincseket megőrizték, kutathatóvá, és elérhetővé tegyék az érdeklődők számára. Ennek köszönhetően követhető a városigazgatás működése egészen 1743-tól.

Amikor 1751-ben felépült az első Városháza, annak négy szobája volt, és közülük az egyiket az okmányok tárolására szánták. Ebből látjuk, hogy az akkori városatyák milyen fontosnak tartották az iratok őrzését. Érdekes, hogy egészen azóta máig a Városházán őrzik az iratokat, azzal, hogy 1827-ben, amíg a második, és 1910-ben, amíg a harmadik Városháza építési munkálatai tartottak, az iratok máshol voltak.

A kiállított okmányok több korszakból valók, és több iratképző, főként a hatalmi szervek és a városigazgatás működése révén jöttek létre.

Ezek alkotják a legrégebb és legjelentősebb fondokat:

28. Фасада Гр. куће према планомем
Тргу слободe и тlocу I. спрата.
Фасада Гр. куће према данашњем
Тргу слободe и тlocу I. ката.
А Вárosháza oklafala a mai Szabadság
tér felől, és az I. emelet alaprajza.

изложба бр.: 28 - изложба бр.: 28 - 28. изложба бр.: 28

F:2 Szabadka Szabad Királyi Város Tanácsa (1861-1918),
F:3 Térképtár (1556-),
F:8 GludovácZ József, királyi biztos - Szabadka (1788-1790),
F:047 Városi Elöljáróság - Szabadka (1918-1941),
F:180 Fényképgyűjtemény (1862 -),
F:272 Szabadka szabad királyi város magisztrátusa (1779-1849),
F:275 Tervtár (1844 -).

Belőlük valók a kiállított oklevelek, jegyzőkönyvek, térképek, tervek, az építkezés számlái és a statisztikai jelentések. A kiállított dokumentumok különböző nyelveken íródtak: latinul, magyarul, németül, szerbül és horvátul, és 1743-tól a harmadik évezredig mutatják be a Városháza történetét. Nem kevésbé fontosak a fényképek, plakátok, könyvek és képeslapok, ezek teszik teljesebbé a Városháza kinézetéről, tevékenységéről, és működéséről alkotott képet.

A Levéltár iratai mellett a kiállításon szabadkai a Városi Múzeum és a Városi Könyvtár, a Községközi Műemlékvédelmi Intézet tárgyai és Lj. Vujković Lamić magángyűjteményéből származó képeslapok is szerepelnek.

ПОПИС ИЗЛОЖАКА - POPIS IZLOŽAKA - A KIÁLLÍTOTT KÉPEK JEGYZÉKE

1. Повеља (ИАС, Ф:164.4.) и записник Коморске варошице Сент Марија из 1743. године (ИАС, Ф:261.1.), и карта града из 1780. године (ИАС, Ф:3.1.1.9.).
Povelja (IAS, F:164.4.) i zapisnik Komorske varošice Szent Maria iz 1743. godine (IAS, F:261.1.), i karta grada iz 1780. godine (IAS, F:3.1.1.9.).
Szent Maria Kamarai Mezőváros kiváltságlevele (SzTL, F:164.4.) és jegyzőkönyve 1743-ból (SzTL, F:261.1.), és a város térképe 1780-ból (SzTL, F:3.1.1.9.).
2. Карте Суботице: са припадајућим пустарама Габриел Влашић 1789. (ИАС, Ф:3.1.3.17.), детаљна карта града Ц.Л.Ковача 1778. (Ф: 3.3.1.67.), карта центра града из 1799. године (ИАС, Ф:3.2.1.2.).
Karte Subotice: sa pripadajućim pustarama Gabriel Wlassics 1789. (IAS, F:3.1.3.17.) detaljna karta C. L. Kovácsa 1778. (IAS, F: 3.3.1.67.), karta centra grada iz 1799. godine (IAS, F:3.2.1.2.).
Szabadka térképei: a hozzá tartozó pusztákkal Wlassics Gabriel 1789. (SzTL, F:3.1.3.17.), C. L. Kovács részletes térképe 1778-ból (SzTL, F:3.3.1.67.) és a város központja 1799-ből (SzTL, F:3.2.1.2.).

3. План проширења Градске куће инж. Јосипа Киша. (ИАС, Ф:8. 24.В.53/Glud.1780).
Plan proširenja Gradske kuće ing. Josipa Kiša. (IAS, F:8. 24.V.53/Glud.1780).
Kis József mérnök tervrajza a Városháza bővítéséről (SzTL, F:8. 24.V.53/Glud.1780).
4. Одлука из 1751. године о изградњи (ИАС, Ф:261.1. стр. 286.) и предрачун за адаптацију Градске куће из 1783. године (ИАС, Ф:8. 24.В.57/Глуд. 1788-1790).
Odluka iz 1751. godine o izgradnji (IAS, F:261.1. str. 286.) i predračun za adaptaciju Gradske kuće iz 1783. godine (IAS, F:8. 24.V.57/Glud. 1788-1790).
Határozat a Városháza felépítéséről 1751-ből (SzTL, F:261.1. pag. 286.) és költségelőirányzat a felújítására 1783-ból (SzTL, F:8. 24.V.57/Glud. 1788-1790).
5. Цеховско писмо суботичких тесара из 1815. године са панорамом града (ИАС, Збирка фотографија) и први статут града из 1745. године (ИАС, Ф:179. I/38).
Cehovsko pismo subotičkih tesara iz 1815. godine sa panoramom grada (IAS, Zbirka fotografija) i prvi statut grada iz 1745. godine (IAS, F:179. I/38).
A szabadkai ácscéhek látképes bizonyáglevele 1815-ből (SzTL, Fényképgyűjtemény) és a város első rendszabálya 1745-ből (SzTL, F:179. I/38).
6. Разгледница са почетка 19. века (Бошко Крстић: Суботица, 2007. стр. 24.), детаљ центра града на карти Ј. Вистингера из 1823. године (ИАС, Ф:3.1.1.18.).
Razglednica sa početka XIX veka (Boško Krstić: Subotica, 2007. str. 24.), detalj centra grada na karti J. Wüstingera iz 1823. godine (IAS, F:3.1.1.18.).
Képeslap a XIX. század elejéről (Boško Krstić, Subotica, 2007. 24. o.), a város központja J. Wüstinger térképén 1823-ból (SzTL, F:3.1.1.18.).
7. План звоника Градске куће из 1827. године са предрачуном за његово постављање (ИАС, Ф:272. 1.В.65/аес. 1827).
Plan zvonarnika Gradske kuće iz 1827. godine sa predračunom za njegovo postavljanje (IAS, F:272. 1.V.65/aec. 1827).
A Városháza tornyában elhelyezendő harang tervrajza 1827-ből és felszerelésének költségvetése (SzTL, F:272. 1.V.65/aec. 1827).
8. Скице унутрашњег уређења Градске куће (ИАС, Ф:272. 1.А.27/аес. 1827) и натпис будућег грба града (ИАС, Ф:272. 12.Ф.443/аес. 1828).
Skice unutrašnjeg uređenja Gradske kuće (IAS, F:272. 1.A.27/aec. 1827) i natpis budućeg grba grada (IAS, F:272. 12.F.443/aec. 1828).
Vázlatok a Városháza belső berendezéséhez (SzTL, F:272. 1.A.27/aec. 1827) és a város címeréhez tervezett felirat (SzTL, F:272. 12.F.443/aec. 1828).
9. Градска кућа на разгледницама (из збирке Људевита Вујковића Ламића) .
Gradska kuća na razglednicama (iz zbirke Ljudevita Vujkovića Lamića).
A Városházát ábrázoló képeslapok (Ljudevít Vujković Lamić gyűjteményéből).

изложак бр. 31 - изložак бр. 31 - 31. изложба

10. План центра града из 1830. године инж. Шандора Тота (ИАС, Ф:272. 18.D.272/аес. 1830) и главни трг Суботице са Градском кућом на акварелу Шандора Лама из 1863. године (ИАС, Збирка фотографија).

Plan centra grada iz 1830. godine ing. Šandora Tota (IAS, F:272. 18.D.272/aec. 1830) i glavni trg Subotice sa Gradskom kućom na akvarelu Šandora Lama iz 1863. godine (IAS, Zbirka fotografija).

Tóth Sándor térképe a városközpontról 1830-ból (SzTL, 18.D.272/aec. 1830) és a szabadkai Főtér a városházával Lám Sándor 1863-ban készült akvarelljén (SzTL, Fényképgyűjtemény).

11. Карте центра града из 1847. и 1878. године (ИАС, Ф:3.1.1.21. и из архиве Службе за катастар непокретности Суботица) и разгледница са мотивом Градске куће (из збирке Људевита Вујковића Ламића).

Karte centra grada iz 1847. i 1878. godine (IAS, F:3.1.1.21. i iz arhive Službe za katastar nepokretnosti Subotica) i razglednica sa motivom Gradske kuće (iz zbirke Ljudevita Vujkovića Lamića).

A városközpont térképei 1847-ből és 1878-ból (SzTL, F:3.1.1.31. és Szabadkai Kataszteri Hivatal irattárából) és a Városháza egy levelezőlapon (Ljudevit Vujković Lamić gyűjteményéből).

12. Градска кућа на разгледницама (из збирке Људевита Вујковића Ламића).

Gradska kuća na razglednicama (iz zbirke Ljudevita Vujkovića Lamića).

A Városházát ábrázoló képeslapok (Ljudevit Vujković Lamić gyűjteményéből).

изложак бр. 32 - изložак бр. 32 - 32. изложба

13. Друга Градска кућа: на акварелу Шандора Лама из 1863. године и на слици Хенрика Ацела, насликаној уочи рушења, 1908. године (ИАС, Збирка фотографија), и исечак из листа Невен о рушењу Градске куће (Невен 46/1908).
 Друга Gradska kuća: на акварелу Sándora Láma из 1863. године и на слици Henrika Aczêla, насликаној уочи рушења, 1908. године (IAS, Zbirka fotografija), и исечак из листа Neven о рушењу Gradske kuće (Neven 46/1908).
 A második Városháza: Lám Sándor akvarelljén 1863-ból; Aczél Henrik festményén közvetlenül a bontás előtt 1908-ban (SzTL, Fényképgyűjtemény); újságcikk a Városháza lebontásáról (Neven 46/1908).
14. Поглед на Градску кућу некад и сад – разгледнице из збирке Људевита Вујковића Ламића; основни подаци о Градској кући и становништву града.
 Pogled na Gradsku kuću nekad i sad – razglednice iz zbirke Ljudevita Vujkovića Lamića; osnovni podaci o Gradskoj kući i stanovništvu grada.
 A Városháza látképe egykor és ma – Ljudevít Vujković Lamić képeslapgyűjteményéből, és adatok a Városházáról és a város lakosságáról.
15. Портрети архитеката Градске куће: Марцела Комора и Деже Јакаба, и фотографије неких грађевина изграђених по њиховим пројектима (ИАС, Збирка фотографија).
 Portreti arhitekata Gradske kuće: Marcella Komora i Dezső Jakaba, i fotografije nekih građevina izgrađenih po njihovim projektima (IAS, Zbirka fotografija).
 A Városháza építész mérnökei: Komor Marcell és Jakab Dezső, és az általuk tervezett és kivitelezett építmények (SzTL, Fényképgyűjtemény).

16. Другу Градску кућу и бившу гимназију порушили су предузетници Ференц Нађ и Лукач Кладек до почетка октобра 1908. године (ИАС, Ф:2. XV-87/1906 и XV-164/1908).
Drugu Gradsku kući i bivšu gimnaziju porušili su preduzetnici Ferenc Nađ i Lukač Kladek do početka listopada 1908. godine (IAS, F:2. XV-87/1906 i XV-164/1908).
Nagy Ferencz és Kladek Lukács vállalkozók 1908 októberére lebontották a második Városházát és a volt gimnázium épületét (SzTL, F:2. XV-87/1906 i XV-164/1908).
17. Од пристиглих десет радова на конкурс изградње Градске куће, дана 21. јануара 1907. године, као најповољнији изабран је рад будимпештанских инжењера Комора и Јакаба (ИАС, Ф:2. XV-87/1906).
Od pristiglih deset radova na konkurs izgradnje Gradske kuće, dana 21. siječnja 1907. godine, kao najpovoljniji izabran je rad budimpeštanskih inženjera Komora i Jakaba (IAS, F:2. XV-87/1906).
A Városháza építésére beérkezett tíz pályamű közül 1907. január 21-én Komor és Jakab budapesti építészek munkája nyert. (SzTL, F:2. XV-87/1906).
18. Регулацион план терена око Градске куће из 1910. године (ИАС, Ф: F:2. XV-7/1910) и категоризација културних добра према ДУП-у 2010-2020. године.
Regulacioni plan terena oko Gradske kuće iz 1910. godine (IAS, F:2. XV-7/1910), kategorizacija kulturnih dobra prema DUP-u 2010-2020. godine.
A szabadkai Városháza környékének szabályozási terve 1910-ből (SzTL, F:2. XV-7/1910), a műemlékek rangsorolása a 2010-2020 évekre szóló Városrendezési terv alapján.
19. Прочеље Градске куће (ИАС, Ф:275.) и новински чланак о њеној изградњи (Невен 37/1909).
Pročelje Gradske kuće (IAS, F:275.) i novinski članak o njevoj izgradnji (Neven 37/1909).
A Városháza főhomlokzata (SzTL, F:275.) és az építési munkálatairól szóló újságcikk (Neven 37/1909).
- 20-22.
Пресек прочеља треће Градске куће из 1907. године (ИАС, Ф:275.).
Presjek pročelja treće Gradske kuće iz 1907. godine (IAS, F:275.).
A harmadik Városháza főmetszete 1907-ből (SzTL, F:275.).
23. Пројекти детаља тесарских и браварских радова (ИАС, Ф:275.).
Projektí detalja tesarskih i bravarskih radova (IAS, F:275.).
Asztalos- és lakatosmunkák részlettervei (SzTL, F:275.).
24. Планови израде украсних детаља и намештаја (ИАС, Ф:275.).
Planovi izrade ukrasnih detalja i namještaja (IAS, F:275.).
A Városháza belső díszítésének és bútortzatának tervei (SzTL, F:275.).

25. Пројекти свечане сале (ИАС, Ф:275.).
Projekti svečane sale (IAS, F:275.).
A díszterem tervei (SzTL, F:275.).
26. Тлоцрт приземља Градске куће (ИАС, Ф:275.).
Tlocrt prizemlja Gradske kuće (IAS, F:275.).
A Városháza földszintjének alaprajza (SzTL, F:275.).
27. Пројекти главног пресека Градске куће према Карађорђевој тргу (данас Трг Републике) и фасаде према згради Народног позоришта и Етвешовој улици (данашњој Штросмајеровој) (ИАС, Ф:275.).
Projekti glavnog presjeka Gradske kuće prema Karađorđevom trgu (danas Trg Republike) i fasade prema zgradi Narodnog kazališta i Eötvösovoj ulici (današnjoj Strossmayerovoj) (IAS, F:275.).
A Városháza a Karađorđe (a mai Szabadság) tér felőli főmetszete, és a Népszínház és az Eötvös (a mai Strossmayer) utca felőli homlokzatának tervrajzai (SzTL, F:275.).
28. Фасада Градске куће према данашњем Тргу слободe и основа I спрата (ИАС, Ф:275.).
Fasada Gradske kuće prema današnjem Trgu slobode i osnova I. kata (IAS, F:275.).
A Városháza oldalhomlokzata a mai Szabadság tér felől és az I. emelet alaprajza (SzTL, F:275.).
29. План јавне гасне расвете (1908), Градска кућа у изградњи је накнадно прикључена на карту уличне мреже града (ИАС, Ф:3.1.1.13.).
Plan javne gasne rasvjete (1908), Gradska kuća u izgradnji je naknadno pridodana na kartu ulične mreže grada (IAS, F:3.1.1.3.).
A város gáz-közvilágításának terve (1908). Az utcahálózati térképen az épülőfélben levő Városházát utólagosan toldották a térképre (SzTL, F:3.1.1.13.).
30. Позив на Свечану седницу Скупштине поводом отварања Градске куће (15. септембар 1912), којим су позвани и: Арпад Костолањи, Блашко Рајић и Микша Рот; улазница за свечану седницу и мени свечаног ручка (ИАС, Ф:2. XV-87/1906), разгледнице из збирке фотографија Архива.
Poziv na Svečanu sjednicu Skupštine povodom otvorenja Gradske kuće (15. rujna 1912.), kojim su pozvani i: Árpád Kosztolányi, Blaško Rajić i Miksa Róth; ulaznica za svečanu sednicu i meni svečanog ručka (IAS, F:2. XV-87/1906), razglednice iz zbirke fotografija Arhiva.
Meghívó „a városi székház” „felavató-díszközgyűlésre” (1912. szeptember 15.). A meghívottak között voltak: Kosztolányi Árpád, Raich Balázs és Róth Miksa is. Belépőjegy a közgyűlési terembe. Az ünnepi díszebéd étrendje (SzTL, F:2. XV-87/1906). Képeslapok a Levéltár Fényképgyűjteményéből.
31. Фотографије изградње, освећења и свечаног отварања (ИАС, Збирка фотографија), новински текстови из тог времена („Бачмеђеи напло“, 6. новембар 1910, „Бачкаи напло“,

Gradska kuća kao svjedok historijskih događaja – fotografije iz zbirke fotografija Arhiva (F:180).

Történelmi események a Városházán és környékén – fényképek a Levéltár Fényképgyűjteményéből (F:180).

42. Постављање новог сатног механизма 1972. године (ИАС, Ф:180).
Postavljanje novog satnog mehanizma 1972. godine (IAS, F:180).
A toronyóra üzembe helyezése 1972-ben (SzTL F:180).
43. Разгледнице Градске куће и околних тргова из збирке Људевита Вујковића Ламића; сателитски снимак (<http://maps.google.com/>).
Razglednice Gradske kuće i okolnih trgova iz zbirke Ljudevita Vujkovića Lamića; satelitski snimak (<http://maps.google.com/>).
Képeslapok a Városházáról és az azt körülvevő terekről Ljudevit Vujković Lamić gyűjteményéből; műhold-felvétel (<http://maps.google.com/>).
44. Градска кућа - фотографија Атиле Ковача.
Gradska kuća -fotografija Attila Kovácsa.
A Városháza – Kovács Attila felvétele.
45. Фотографија четврте – нове Градске куће (изграђене 1967. године); документи о проглашењу Градске куће за културно добро од изузетног значаја (ИАС, Ф:468, Ф:180, документација Међуопштинског завода за заштиту споменика културе Суботица и „Суботичке новине“, бр. 15/1985).
Fotografija četvрте – nove Gradske kuće (izgrađene 1967. godine); dokumenti o proglašenju Gradske kuće za kulturno dobro od izuzetnog značaja (IAS, F:468., F:180, dokumentacija Međupćinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture Subotica i „Subotičke novine“, br. 15/1985).
A negyedik – új Városháza fényképe (épült 1967-ben); iratok a szabadkai Városháza kiemelt értékű Műemlékké nyilvánításáról (SzTL F:468, F:180 A Községközi Műemlékvédő Intézet dokumentációja valamint a „Subotičke novine“1985/15. száma).
46. Колектив Историјског архива Суботица (Ф:180 Збирка фотографија).
Kolektiv Historijskog arhiva Subotica (F:180 Zbirka fotografija).
A Szabadkai Történelmi Levéltár munkaközössége (F:180 Fényképgyűjtemény).
47. Фотографије боравка Јосипа Броза Тита у Суботици („Суботичке новине“ бр. 22/1960. године и 24/1960).
Fotografije boravka Josipa Broza Tita u Subotici („Subotičke novine“ br. 22/1960. godine i 24/1960).
Fényképek Josip Broz Tito szabadkai látogatásáról (Subotičke novine 22/1960 és 24/1960 sz.).

48. Фотографије и натписи на некада затворским, а данас вратима у Архиву. (Збирка фотографија Архива).
Fotografije i natpisi na nekada zatvorskim, a danas vratima u Arhivu. (Zbirka fotografija Arhiva).
A Levéltár ajtói, egykori börtönajtók. Képek róluk és az egykori felirataikról. (A Levéltár Fényképgyűjteménye).

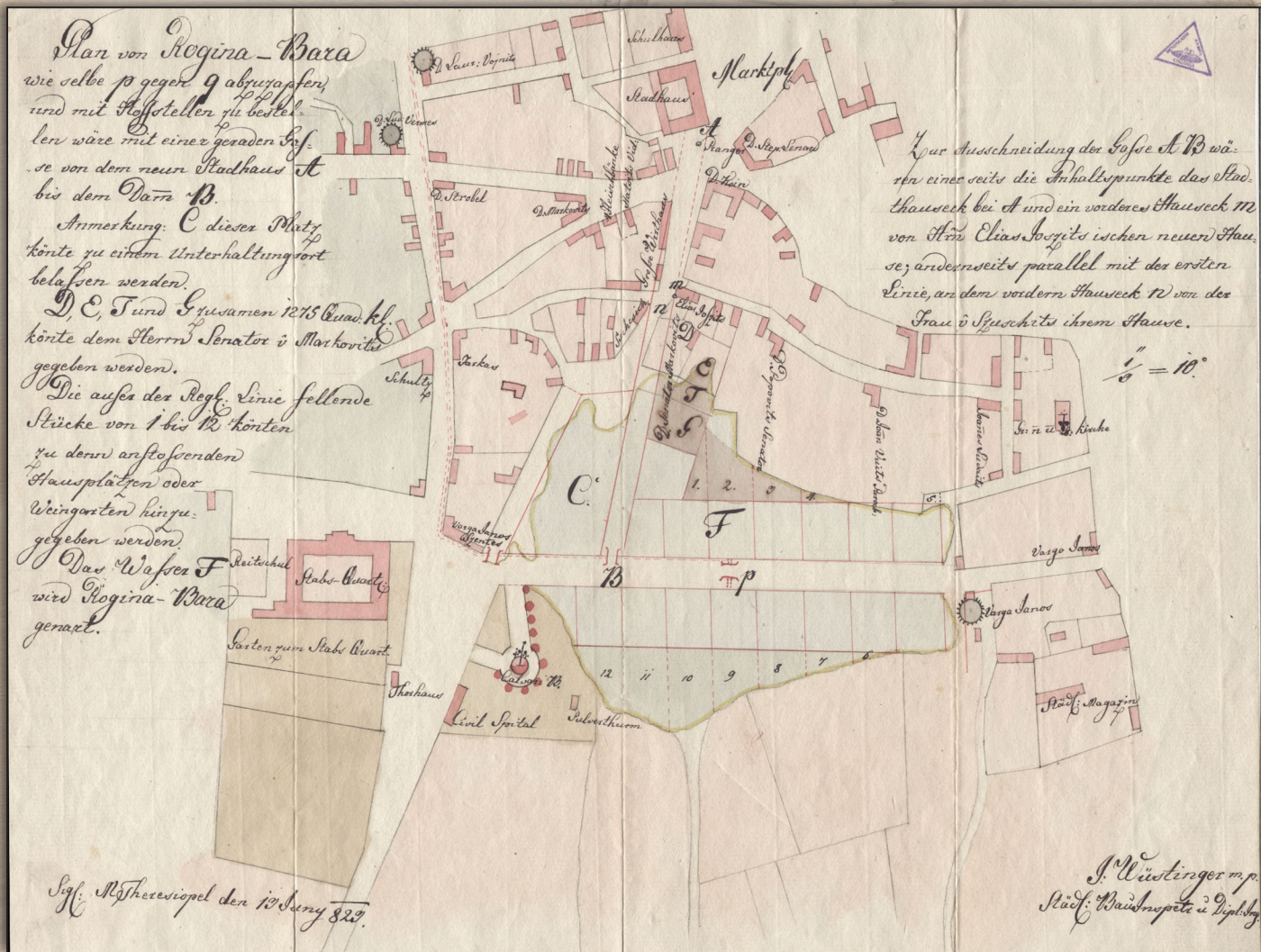
49. Градска кућа као мотив на различитим издањима (из библиотеке Архива).
Gradska kuća kao motiv na različitim izdanjima (iz biblioteke Arhiva).
A Városháza mint motívum a különböző nyomtatványokon (a Levéltár könyvtárából).

50. Фотографија Градског услужног центра и догађаја у свечаној сали Градске куће. (из Збирке фотографија Архива).
Fotografija Gradskog uslužnog centra i događaja u svečanoj sali Gradske kuće. (iz Zbirke fotografija Arhiva).
Fényképek a Városi ügyfélszolgálatról, és a diszteremben történő eseményekről. (a Levéltár Fényképgyűjteményéből).

изложак бр. 39 - изložак бр. 39 - 39. kiállítási tárgy

Изложбу су помогли: Министарство културе Републике Србије, Град Суботица

Izložbu su pomogli: Ministarstvo kulture Republike Srbije, Grad Subotica

A kiállítás segítették: a Szerb Köztársaság Művelődési Minisztériuma, Szabadka város

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ СУБОТИЦА
HISTORIJSKI ARHIV SUBOTICA
TÖRTÉNELMI LEVÉLTÁR SZABADKA